

УДК 631.15: 636.082.12

Гуменний В.Д. - кандидат сільськогосподарських наук
Чернігівський Інститут АПВ УААН

Козловська М.В.¹
Інститут розвитку аграрних ринків

Кравченко О.І. - кандидат сільськогосподарських наук
Інститут свинарства ім. О.В.Квасницького УААН

ВИМОГИ СОТ ДО АГРАРНОГО РИНКУ, ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТВАРИН

В статті викладені основні положення щодо адаптації національної системи технічного регулювання України у відповідності до вимог СОТ та ЄС.

В поточний період відбувається інтенсивне обговорення нових перспектив та ризиків для аграрного бізнесу в умовах вступу України до СОТ. Розширення торгових відносин, їх глобалізація є одним з головних досягнень сучасного аграрного ринку. Світовий економічний простір, в межах якого здійснюється вільний обіг та переміщення товарів, послуг, капіталу і труда людей, служить основою процвітання країн, які об'єднуються в економічні союзи. Україна взяла на себе зобов'язання щодо приведення у відповідність системи технічного регулювання з європейською, що визначено низкою законодавчих та правових актів /1-20/.

Зазначеними правовими актами передбачено створення певної структури щодо систем надання підтримки суб'єктам аграрного ринку та захисту прав споживачів. Ці зобов'язання конкретизовані в Угоді «Про партнерство і співробітництво з ЄС» та Плані дій Україна - ЄС, а також у програмах врегулювання митних та немитних бар'єрів на аграрному та харчовому ринках, за процедурою харчового ланцюга, в процесі вступу України до СОТ. Угодою передбачається адаптація до завершення 2010 р. близько 170 регуляторних актів ЄС (так званий комплекс правових вимог за Угодою про санітарні та фітосанітарні бар'єри та Кодексу Аліментаріус) у вигляді технічних регламентів агро-харчової сфери.

Застосування цих вимог потребує побудови єдиного комплексу, спрямованого на врегулювання аграрного ринку, захист життя та здоров'я людини, тварин, рослин, національної безпеки, систем збереження генофонду

---

¹ Здобувач наук. ступеню канд. с.-г. наук, наук. керівник В.І. Барабаш, гол. наук спеціаліст ІТЦР УААН

рослин та тварин, охорони довкілля та природних ресурсів, що запобігатиме недобросовісній практиці /21-26/.

Така робота потребує залучення широкого кола науковців різногалузевих напрямків, з метою формування сучасних рівнів співпраці у втіленні заходів, спрямованих на усунення перешкод, визначених світовими ринками, на шляху зростання конкурентоспроможних національних аграрних підприємств й підтримку ринкових ініціатив у сільськогосподарському секторі економіки.

В Європейському Союзі розроблені і запроваджені ефективно діючі інструменти усунення бар'єрів на шляху вільного переміщення товарів і продукції. Серед них чільне місце займають постанови та директиви ЄС, зокрема Нового та Глобального підходу, які обмежують адміністративне втручання в господарську діяльність виробників, створюючи сприятливі умови господарюючим суб'єктам по виконанню ними своїх зобов'язань перед споживачами стосовно забезпечення встановленого рівня захисту життя та здоров'я людей, тварин, рослин, національної безпеки, охорони довкілля та природних ресурсів.

Всі товаровиробники, які є учасниками світового ринку, працюють за єдиними правилами. Без сертифіката якості та безпечності, що визначається за сукупністю регуляторних актів для кожного виду виробництва, реалізація продукції заборонена. В глобальному аспекті, за дорученням ООН, координує і контролює процес руху продовольства ФАО – через сукупність стандартів та регуляторних вимог Кодексу Аліментаріус, що входять до обов'язкового переліку регуляторних норм за Угодою СОТ про санітарні та фітосанітарні бар'єри (СФС). Тому актуалізуються питання з визначення та проведення відповідної регуляторної політики в сільському господарстві і переробній промисловості України. В цьому процесі дієву допомогу Міністерству аграрної політики повинні надати наукові структури та дорадчі служби країни.

На поточний період лише починається адаптація вимог СОТ у вигляді національної нормативно-правової бази. Український виробник потребує від національних наукових структур та дорадчих служб оволодіння міжнародними ринковими методами моніторингу та моделювання, а також бути підготовленим до вимог стосовно ринкового контролю продукції та виробничих процесів («в харчовому ланцюзі»), що дозволяють виходити на європейські та інші міжнародні ринки.

В умовах сучасного розвитку ринку, такі підходи відкриють нові сучасні можливості для зміцнення продовольчої безпеки держави, за рахунок реалізації світових досягнень у впровадженні прогресивних методів управління агропромисловим комплексом, з використанням сучасних інформаційних технологій ведення електронних реєстрів виробничих та якісних показників та з одночасною орієнтацією на енерго- й ресурсоекономні автоматизовані системи виробництва, одночасно з урахуванням еколого-кліматичних особливостей регіонів. Це дозволить значно ефективніше використовувати кошти на розвиток всієї інфраструктури аграрного комплексу.

На поточний період в Україні необхідно спрямувати зусилля на налагодження плідної взаємодії між усіма виробничими асоціаціями аграрного ринку, системами їх наукового та інформаційного забезпечення, що повинне мати свій позитивний вплив як на оперативний захист та розвиток вітчизняних технологій стандартами міжнародного рівня, так і здатністю національних виробників проходити міжнародну сертифікацію, одержувати, зокрема, європейські торгові номери та виходити рівноправними гравцями на світові ринки.

Однією з вимог щодо адаптації українського законодавства до вимог ЄС у галузі сільського господарства є створення Національної системи ідентифікації та реєстрації тварин, узгодженої з вимогами ЄС. Створення системи та успішне її функціонування дасть можливість вітчизняним структурам управління й оцінювання відповідності, виробничим асоціаціям розпочати побудову первинної ланки регулювання якості та безпечності тваринницької продукції в харчовому ланцюгу, й приступити до визначення еквівалентності національних процедур контролю безпечності тваринницької продукції за вимогами ЄС та Угоди про санітарні та фітосанітарні бар'єри СОТ.

Базові цілі ідентифікації тварин наступні:

- локалізація і відстеження тварин для ветеринарних цілей, що є критично важливим аспектом для контролю інфекційних захворювань;
- можливість оперативного контролю продуктів з метою забезпечення здоров'я суспільства.

В Україні розпочато створення Національної системи ідентифікації тварин, але комплексні вимоги СОТ та ЄС не враховані, крім того в законопроекті „Про ідентифікацію і реєстрацію тварин” також не визначені механізми державного регулювання щодо задекларованого впливу системи ідентифікації та реєстрації тварин на поліпшення якості та безпечності тваринницької продукції в харчовому ланцюзі.

На первинній стадії представлення Проекту на сайті Верховної Ради України у 2004 р., для Закону пропонувалась деталізована назва: «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин і маркування продукції тваринного походження». Проект Закону складався із шести розділів: 1-загальні положення; 2-ідентифікація і реєстрація тварин; 3-маркування продукції тваринного походження; 4-державне управління, контроль та відповідальність за порушення законодавства України у сфері ідентифікації, реєстрації тварин та маркування продукції тваринного походження; 5-міжнародне співробітництво у сфері ідентифікації, реєстрації тварин та маркування продукції тваринного походження; 6-прикінцеві та перехідні положення.

У першому читанні Верховна Рада України прийняла 03.03.2009 р. законопроект №3008 "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин", з суттєво скороченою назвою стосовно «маркування продукції тваринного походження», і з відповідним виключенням усіх положень з цього питання.

В останній редакції проекту Закону "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин" залишилась лише вимога допущення до переміщень, а також до забою на м'ясо тільки ідентифікованих і зареєстрованих тварин.

При порівнянні до задекларованих першочергових завдань можна також визначити відсутність у останній редакції проекту Закону визначених правових механізмів щодо наступних важливих положень, а саме:

- оптимізація розробки і виконання селекційних програм;
- підвищення достовірності інформації при сертифікації племінних (генетичних) ресурсів;
- інтегрування до загальноєвропейського ринку продукції тваринництва.

Запровадження системи ідентифікації і реєстрації тварин обумовить посилення контролю за ветеринарно-санітарним станом, якістю і походженням продукції тваринництва; сприятиме запровадженню планів ветеринарної медицини та ветеринарно-санітарних заходів щодо попередження (профілактики), лікування та ліквідації інфекційних, інвазійних і незаразних хвороб; забезпечить споживачів тваринницької продукції оперативною і надійною інформацією щодо якості і походження продукції тваринництва.

Для виконання цих завдань необхідно привести у відповідність до міжнародних вимог структуру інформаційного забезпечення системи ідентифікації тварин, а також методику обробки інформації в загальнонаціональній системі моделювання ризиків (НАССР), в т.ч. як передумови забезпечення належного маркування тваринницької продукції та рівня поінформованості національних виробників, управлінських і контролюючих структур в тваринництві та ветеринарії, а також споживачів – в процесах торгівлі живими тваринами та їх продукцією. Ці структурні та методичні підходи повинні бути погоджені офіційним чином з відповідними структурами Європейського органу з безпечності харчової продукції, за вимогами та ЄС.

Вирішення поставлених завдань потребує формування ефективних механізмів державної підтримки з питань:

- розробки структури інформаційного забезпечення системи ідентифікації тварин в Україні, комплексно узгодженої з базовими вимогами СОТ (регуляторні акти ЄС стосовно СФС та стандарти Кодексу Аліментаріус);
- формування нового напрямку діяльності Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України;
- організації кредитованої за національними та європейськими вимогами структури з оцінювання відповідності, здатної забезпечити супровід та акредитацію національної системи на рівні світових вимог.

Напрямки такої підтримки та етапність здійснення цих робіт повинні також бути представлені шляхом системного відстеження взаємодії процесів ідентифікації, реєстрації і контролю переміщення тварин (система I&R) з наступними процесами маркування харчової продукції, статистичного обліку, а також формування мережі контролер-асистентів і створення системами збору та

обробки інформації за мети реалізації Закону «Про племінну справу в тваринництві».

Формування ефективних механізмів підтримки створення національної системи ідентифікації тварин повинне бути комплексно узгодженим з вимогами ЄС. Це дозволить вітчизняним структурам управління та оцінювання відповідності, а також виробничим асоціаціям, розпочати побудову первинної ланки регулювання якості та безпечності тваринницької продукції в харчовому ланцюзі, й приступити до визначення еквівалентності національних процедур контролю безпечності тваринницької продукції за вимогами ЄС та Угоди про санітарні й фітосанітарні бар'єри СОТ.

Суспільна довіра до м'яса і м'ясних продуктів потребує, щоб виробничий ланцюжок був прозорим і відкритим для регулюючих заходів, визнаних для міжнародної торгівлі тваринами, а також м'ясом і м'ясними продуктами.

Серед 2-х базових цілей ідентифікації тварин в національній нормативно-правовій базі ведеться робота лише за напрямком локалізації і відстеження тварин для ветеринарних цілей (для контролю інфекційних захворювань), і практично не будується система оперативного контролю продуктів харчування з метою забезпечення здоров'я суспільства, узгоджена з вимогами ЄС та Кодексу Аліментаріус.

До того ж, за європейським досвідом, крім юридичної бази, упровадження вимагає добре розробленої стратегії, ретельного планування і ритмічної взаємодії відповідних організацій і учасників. Таким чином, воно повинно відноситись до стратегічних заходів національної аграрної політики, аналогічно до генерального плану дій стосовно стратегії по забезпеченню здоров'я тварин ЄС.

Враховуючи відсутність інформаційних систем, адаптованих до європейських вимог, за напрямками маркування тваринницької продукції та племінної справи, слід враховувати світовий досвід з визначення системи ідентифікації, реєстрації і контролю за переміщенням тварин, як ідеально засобу для застосування шляхом формування ядра інтегральної системи, що може включати ветеринарний нагляд, питання обліку продуктивності та статистичних даних, спеціальних характеристик стосовно системи вирощування і розведення тварин, а також маркетингу м'ясної продукції.

Реалізація цих напрямків потребує гармонізації близько 50 базових актів ЄС стосовно тваринницької продукції в сукупності з підтримуючими актами ЄС та стандартами EN, ISO та Кодексу Аліментаріус, а також здійснення широкомасштабних НДДКР в цьому процедурно-термінологічному та методологічному аспектах й формування нових сучасних напрямків дорадництва.

Врегулювання процесів ідентифікації і реєстрації тварин в Україні повинне вирішуватись в єдиному комплексі проблематики щодо продовольчої безпеки. Зокрема, такий підхід надасть можливість створити правове підґрунтя для оперативного затвердження та впровадження низки проектів технічних

регламентів, яким здійснюється гармонізація європейських вимог у поточний період.

Цією публікацією пропонується започаткувати нову рубрику – «Технічне регулювання ринку тваринництва в умовах вступу до СОТ», що дозволить здійснити представлення проектів розроблених в Україні регуляторних актів (яких вже налічується більше 10), й обговорити підтримуючі заходи, а також напрямки та можливості з подальшої адаптації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. “Програма інтеграції України до Європейського Союзу”, схвалена Указом Президента від 14.09.2000 р. № 1072 // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1082.6747.2&nobreak=1>.

2. План дій Україна-Європейський Союз. Європейська політика сусідства (Документ 994_693, редакція від 12.02.2005) // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_693.

3. Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення діяльності у сфері технічного регулювання та споживчої політики» № 1105/2005 від 13 липня 2005 р.// Урядовий кур'єр від 02.08.2005 - № 141.

4. Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" N 1629-IV 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України від 16.07.2004 - 2004 р., № 29. - ст.367.

5. Закон України “Про стандартизацію“ Із змінами, внесеними згідно із Законом N 3164-IV від 01.12.2005// Відомості Верховної Ради України від 24.03. 2006. – 2006 р., № 12. - ст.101.

6. Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності“ від 01.12.2005 р. № 3164-IV // Відомості Верховної Ради України від 24.03.2006. - 2006 р., № 12. - ст. 101.

7. Закон України “Про підтвердження відповідності” від 17.05.2001 р. № 2406-III // Відомості Верховної Ради України від 10.08.2001 - 2001 р., № 32. –ст. 169.

8. Закон України "Про якість та безпечність харчових продуктів та продовольчої сировини" від 06.09.2005 № 2809-IV // Відомості Верховної Ради України від 08.05.1998 р. - 1998, N19. - ст. 98.

9. Закон України „Про Загальнодержавну програму селекції у тваринництві на період до 2010 року”// Відомості Верховної Ради від 04.06.2004. - 2004, N 23. - ст.319.

10.Закон України „Про метрологію та метрологічну діяльність” від 11.02.1998 № 113/98-ВР // Відомості Верховної Ради України від 10.09.2004 - 2004 р., № 37. - ст. 449.

11. Закон України від 12.05.1991 № 1023-ХІІ Про захист прав споживачів // Відомості Верховної Ради УРСР від 23.07.1991 - 1991 р., № 30. - ст. 379.
12. Угода про технічні бар'єри у торгівлі / СОТ, Міжнародний документ від 15.04.1994 // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.5653.0>.
13. Розпорядження КМУ від 06.08.2008 № 1072-р „Про затвердження заходів щодо виконання у 2007 році Плану дій Україна - ЄС” // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1095.3620.1&nobreak=1>.
14. Розпорядження КМУ від 26.04.2007 № 238-р „Про затвердження заходів щодо виконання у 2007 році Плану дій Україна - ЄС” // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1095.3620.1&nobreak=1>.
15. Протокол про захист та добре ставлення до тварин 2 жовтня 1997 року (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року) / Конституційні акти Європейського Союзу. Частина I / Упорядник Г.Друзенко, за заг. ред. Т.Качки. - К.: Видавництво "Юстініан", 2005 р. – 512 с.
16. Технічний регламент модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2003 року № 1585 // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1585-2003-%EF>.
17. Розпорядження КМУ від 15.03.06 № 151-р. „Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2006 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1095.719.0>.
18. Розпорядження КМУ від 27.12.2002 № 744-р “Про заходи щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2003 році” (у редакції на 18.11.2004) // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1072.6541.6&nobreak=1>.
19. ДСТУ 1.13 - Державний стандарт України Національна система стандартизації Правила надавання повідомлень торговим партнерам України // http://www.dssu.gov.ua/control/uk/archive/docview?typeId=89931&sortBy=0&orderVu=1&docId=89942&docs_stind=1.
20. Андрієвський В.Є. Україна. СОТ. Реформування нормативно-правової бази України / В.Є.Андрієвський, М.В.Козловська. // Ексклюзив-Агро. – 2008. - №1. – С. 6-9.
21. Андрієвський В.Є. Україна. СОТ. Співвідношення процесів гармонізації стандартів та технічного регулювання в практиці ФАО та ЄС / В.Є.Андрієвський, М.В.Козловська. // Ексклюзив-Агро. – 2008. - №2. – С. 6-9.
22. Інструмент Європейського сусідства і партнерства – нові можливості для України / [під редакцією Н. Андрусевич]. – Львів. – Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». – 2008. – 160 с.
23. Концепція наукового обґрунтування напрямків гармонізації нормативної бази в аграрному секторі України до системи взаємозв'язків з Європейськими регламентами та вимогами світових організацій (FAO, ICAR, Interbull, RASFF, НАССР, ISO). - Дніпропетровськ, 2006 р. - 167 с.

24. Матеріали Міжнародної конференції Російського союзу промисловців і підприємців «Європейський досвід стандартизації і технічного регулювання», жовтень 2007 р. – Підприємництво Росії. – 2008. – 156 с.

25. Матеріали Міжнародної конференції «Україна у СОТ: перспективи для аграрного бізнесу»/„Eurobusiness Advisory” (Лондон), за сприяння Королівського сільськогосподарського товариства Англії та Української Аграрної Конфедерації, 27 – 28 листопада 2008 р.

26. Осташко Т. Україна і СОТ: аграрний сектор. Хто в грі, а хто поза грою, або перспективи України у формуванні нових правил гри в СОТ / Т.Осташко. / Національна сільськогосподарська палата України. – Вип. № 7-8. – С. 2-5.

27. Шнипко О. С. „Вимоги СОТ до стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності”/ Виступ Голови Держспоживстандарту на Міжнародній конференції „Агробізнес України та СОТ: нові можливості та загрози”, організованій Всеукраїнським громадським об’єднанням „Українська аграрна конфедерація” (1 лютого 2008 року) /О.С.Шнипко./ <http://www.dssu.gov.ua/document/108325/tezi.doc>.

Гуменний В.Д., Козловская М.В., Кравченко О.І. Требования ВТО к аграрному рынку, проблемы идентификации животных.

В статье изложены основные положения по адаптации национальной системы технического регулирования Украины в соответствии с требованиями ВТО в виде технических регламентов агро-пищевой сферы.

V.D.Gumenny, M.V.Kozlovskaya, O.I.Kravchenko. WTO requirements to the agrarian market, problems of animals identification.

In article substantive provisions on adaptation of national system technical regulation of Ukraine according to requirements of the WTO in the form of technical regulations of agro-food sphere are stated..